

Budapestre vonatkozó újságcikkek

Osztályozás

Szerző:

Rajcsányi Károly

Cím:

PESTI EMBEREK

Idő

492
Vigzinha
11/1988

Mesterházi Lajos drámája a Magyar Néphadsereg Színházában

Forrás:

Magyar Nemzet

Személy

1988. 10. 26

Helyszám

(Hely)

(Idő)

(Köt. v. füz.)

(Oldal)

Fél esztendeje hallottuk először a rádióban a »Pesti emberek«-et, a húszas évek elején születettek nemzedékének különös-izgalmas önéletrajzát, hat megtörtént randevú s egy elmaradt és most, tizenhat év után létrejött találkozás történetét. Már akkor, rádiójáték formájában megragadott Mesterházi Lajos darabjának újdonsága, kísérletező szenvedélyessége, epikus szélessége, érzelemtelmi romantikája és pátozsa. A hallgató képzelete vetítette oda akkor a magunk élményeivel hitelesített hangképsorozat, a pesti emberek mögé a jellegzetesen pesti hátteret: ahogy hallottuk a párbeszédet, szinte láttuk az ismerős utcákat, a Szigetet, az újpesti rakodópartot, a Halászbástyát, Óbudát — a mi városunkat, Pestünket, a felidézett találkozások, beszélgetések színhelyét. S amikor később arról olvastunk, hogy a filmszalagra kíváncsi témából színdarab készül, óhatatlanul felöltött bennünk a kételkedő kérdés: sikerülhet-e tizenhat esztendő egymástól távoleső, hol zsúfolt, hol hézagos emlékkép-mozaikjait egyetlen egységes drámává kerekíteni? A Néphadsereg Színházának bemutatója után örömmel állapíthatjuk meg: a vállalkozás várakozáson felül sikerült. Igaz, a »Pesti emberek« színműváltozata nem afféle megszokott, egy-két központi konfliktusra épített dráma, mint ahogy a rádióváltozat sem volt »szabályos« hangjáték. A »Pesti emberek«-ben közös eredőből sok — kisebb-nagyobb — rész-konfliktus összege adja a drámai összeüt-

közést, a nagy társadalmi konfliktust, az osztályok összeüt-közését. Ezért a téma, a pártos, osztályharcos, eszmei tartalom szükségképpen szétválik a dráma klasszikus kereteit. Am, ha a keret, a forma olykor töredezett is, a színmű az író mondanivalóját, szocialista humanizmusát töretlenül viszi végig meggondolkoztató és új gondolatokat ébresztő állásfoglalásához. Mert a »Pesti emberek« — mint Mesterházi Lajos egész irodalmi-publicisztikai munkássága — őszinte, egyenes, aktív állásfoglalás, igaz politikai hitvallás a szocialista társadalom építése mellett.

Erről beszél a színmű, mintegy az írónak a nézővel folytatott beszélgetéseként. Ez a beszélgetés azonban — és itt van az újító nagy kísérlet elszalajtott lehetősége! — nem válik elég meghitté, közvetlenné, mert sokkal inkább a színpadon a két főszereplő között, mintsem a színpad és a nézőtér között történik. A szereplők és a közönség kapcsolatát sokkal inkább mesterséges, formai oldalról próbálja megközelíteni — így a nézőtérrel a színpadra lépő érzelem- és hangulatolmács, az író jelképező, kissé bőbeszédű rikkancs képében — mintsem a természetes, tartalmi lehetőségből, az egyetlen valódi főszereplő, Mónika, az emlékező asszony játékból meríti. Pedig Mónika idézi fel, mondja el, jeleníti meg, játssza el a »Pesti emberek« egész történetét. Igaz — a darab eredeti koncepciója szerint — alapjában passzív színpadi partneré-

nek, Sándornak mondja, játssza el, akivel tizenhat év múltán először találkozik. Ez a beállítás azonban nemcsak a társfőszereplőt, Sándort, hanem magát a főszereplőt, Mónikát is bizonyos passzivitásra kárhuztatja — a közönséggel egyetemben. Érezhette ezt a színpadra ültetéskor az író és a rendező is, hiszen a rádióváltozatban a tizenhat évig külföldön élt Sándor alakja csak a kerettörténetben szerepelt, s gyakorlatilag a hallgató szerepét töltötte be. A színműváltozat ezt a passzivitást úgy kíséri meg feloldani, hogy — néha meglehetősen következtlenül és mesterkélten — Sándort is vissza-visszahozza a távolból és beviszi a cselekménybe. Ezzel a félmegoldással azonban a szükséges formabontáson túl megtöri a darabnak az asszony visszaemlékezéseire épülő szerkezeti egységét is, hiszen Mónika, aki tizenhat év óta nem találkozott vele, nem is emlékezhet arra, ami azóta Sándorral történt. Erre csak Sándor emlékezhet. De a dráma első sorban Mónika drámája, s a többiek csak úgy és annyiban, ahogy és amennyiben Mónika látta, átélte, átérezte. Sándor — akárcsak a rikkancs szerepe — valahogy kivülesik a drámán, hiába vetül rá időnként reflektorfény, valójában mindvégig homályban marad. Pedig Sándor alakja is megjelhetne volna sajátos helyét és funkcióját a drámában — hasonlóképp, mint a rádióváltozatban — ha következetesen a cselekvő hallgatót, a közbeszóló nézőt személyesíti meg, aki vi-

atkozva érvel, kérdezve válaszol, aki nem szétválasztja, hanem személyében erősíti a kontaktust a színpad és a nézőtér, a szereplők és a közönség — a pesti emberek között.

Mesterházi Lajos színműve — szerkezeti-dramaturgiai fogyatékoságai ellenére — jelentős gyarapodása szépen fejlődő, gazdagodó, mindinkább mai drámairodalmunknak. Mónika szerepében az új magyar színpad egyik legszebb, legárnyaltabb nőalakját teremti meg, s körülötte, az udvarlókban kitűnően egyénített típusokat sorakoztat fel. A Néphadsereg Színháza méltó előadásban, remek szereposztásban és Kazimir Károly avatott, jó rendezésében hozta színre az új magyar drámát. A »Pesti emberek« néhány felejthetetlenül megírt és mestertien rendezett jelenete közül is kiválik az a kép, mely plasztikus ábrázolását adja annak, hogy kik, milyen erők álltak az ellenforradalmi támadás mögött 1956 októberében.

Az alakítások közül Bulla Elma Mónikája magasodik különösen a szerepadta lehetőségek fölé: a másokért, a mind nagyobb közösségért élő szenvedő asszony ezernyi hangjaterdződülését szólatatja meg, oly kifogyhatatlan változatossággal, hogy nincs azonos szó a darabban, amely ahányszor csak elhangzik, más-más színt, hangsúlyt, értelmet ne kapna Bulla művészetének orkeszterében. Pálos György, aki az utóbbi időben érett színészi képességeinek legjavát adja a Néphadsereg Színházában, ezáltal nem tud sikeresen meg-

birkózni Sándor karakter nélküli szerepének említett el-
lentmondásaival. A markán-
sabban jellemzett többi ud-
varlót Bitskey Tibor, Szakáts
Miklós, Gera Zoltán, Pándy
Lajos, Györfly György és Szat-
mári István játssza sokszínű
tehetséggel. Benkő Gyula a
hivatása teljesítése közben
megrokkant béna orvosférjet
alakítja megrázó hitelességgel.

Upor Tibor díszletei fontos
részesei lehetnének a darab
sikerének — ha jobban sike-
rültek volna. A »látékpes te-
velezőlap«-megoldás látványos
ugyan, de formalista, elhibá-
zott. A »Pesti emberek« szí-
padképe sajnos, nem áraszt
gazi pesti levegőt. A darab és
az előadás inkább.

Rajcsányi Károly

891